

KODÁLY ZOLTÁN

Az eddig ismeretlen kispasztika

Domonkos Béla alkotása

Breinichné Horváth Andrea tulajdona

UTAK KODÁLYHOZ 1.

Előjáróban

A cím melletti szám jelzi, hogy sorozat indul ezen írással. Két zeneszerző, *Szőnyi Erzsébet*, Társaságunk tiszteletbeli társelnöke és *Decsényi János* tiszteletbeli tagtársunk korábbi javaslatai nyomán egy évvel ezelőtt éppen a velük folytatott beszélgetéssel indult el az a sorozat, melynek gyarapodó alkalmain elhangzottakról összefoglalóan szeretnénk olvasóinkat tájékoztatni. Terv szerint a beszélgetések hangfelvételtől leírt és szerkesztett teljes szövegét Honlapunkon adjuk közre. Így azok is megismerhetik a szereplők személyes élményeit, gondolatait, akik nem tudnak részt venni a Kodály Emlékmúzeum előadótermében rendezett alkalmakon. Az élőben vagy hangfelvételtől elhangzó muzsikákat kell csak nélkülöznünk. Köszönettel tartozunk a mindenkori beszélgetőtársaknak, a közreműködő művészeknek, s nem kevésbé Kodály Zoltánnak és dr. Nemes László Norbertnek, a LFZE Kodály Intézet igazgatójának, hogy befogadták, az Emlékmúzeum munkatársainak, hogy házigazdaként segítik rendezvénysorozatunkat.

Utak Kodályhoz – írjuk sorozatcímként a meghívókra és a közlemények élére. E két szó tulajdonképpen egy kisebb cím-bokor tagja. Közvetlenül Eöszé László 1970-ben, az első kecskeméti Kodály szemináriumon tartott előadásából kölcsönöztük. Idézzük az előadás bevezetésének néhány mondatát:

„A *Mein Weg zur Music* – *Utam a zenéhez* című Kodály-könyv magyar fordításának ellenőrzése közben támadt az a gondolatom, milyen tanulságos lenne összegyűjteni Kodály tanítványainak és híveinek (komponistáknak, pedagógusoknak, előadóművészeknek és népzene-kutatóknak) a vallomásait, s kiadni egy kötetben – *Utam Kodályhoz* címmel. E nyilván szubjektív hangú emlékkönyv párja és kiegészítője lenne egy tanulmánykötet, mely objektíven, történeti-filológiai módszerekkel tárná fel az életmű megközelítésének lehetséges útjait.” Az előadás az utóbbihoz vetett fel néhány gondolatot.

Amikor a *Kodály szemináriumok* című kötetben (szerkesztette Erdeiné Szeles Ida, Tankönyvkiadó, 1982) Eősze László írása megjelent, a jegyzet már a fent idézett első kívánság/javaslat részbeni megvalósulására utalhatott: Szabolcsi Bence rádió-esszékét tartalmazó kis könyvére, *Úton Kodályhoz* (1972), és a Bónis Ferenc szerkesztésében megjelent *Így láttuk Kodályt* című emlékezés-gyűjteményre (1979 – hírek szerint már a 4., többszörösen bővített kiadása várható). A cím-családnak van még egy tagja, az *Utunk Kodályhoz* című tanulmánykötet, mely a bukaresti Kriterion kiadónál jelent meg László Ferenc szerkesztésében.

Eősze László eredeti gondolatából kiindulva sorozatunkban elsősorban a Magyar Kodály Társaság idős tiszteletbeli tagjait kívánjuk megszólaltatni. Ők még azok közé tartoznak, akik ismerték Kodály Zoltánt, munkatársi kapcsolatban voltak vele vagy valamilyen formában tanítványai voltak, esetleg csak találkoztak a Tanár úrral. De az „Így láttam Kodályt” jellegű személyes emlékeken túl főként a Kodály zeneműveivel, tudományos munkásságával, zenei nevelési eszméivel való személyes megismerkedés élményét, a felfedezőutat szeretnénk a beszélgetőtársak szavaiból megismerni. Éppen ez utóbbi törekvés indokolja, hogy a mai középső nemzedékek képviselői is helyet kapjanak majd a beszélgető asztalnál.

Első beszélgetés: 2015. február 13.

Vendégeink felvetése nyomán a programsorozat terve megszületett:

Szőnyi Erzsébet Kossuth-díjas zeneszerző, kiváló művész, a Nemzeti Művész, a MKT tiszteletbeli társelnöke, és *Decsényi János* Erkel-díjas zeneszerző, kiváló művész, a MKT tiszteletbeli tagja.

A beszélgetést *Ittzés Mihály* vezette.

A beszélgető társak ahhoz a, mondhatni első generációhoz tartoznak, amelynek tagjai már iskolás korukban találkozhattak Kodály Zoltán zeneműveivel. Először e lehetséges korai élményekről, és személyes találkozásokról szóltak vendégeink. Aztán a különösen kedves, a maguk számára fontos Kodály-művekről esett szó. Végül a Kodálytól elvezető utak felé fordult a beszélgetés: saját alkotóművészetükben vagy munkájuk más területén kaptak-e példát, inspirációt Kodálytól.

Szőnyi Erzsébet életre szóló élményként hivatkozott a Szilágyi Erzsébet Leánylíceumban Sztojanovits Adrienne-nél, Adi néninél töltött évekre, a Pünkösddőlő előadásaira és a népdaléneklésre. Tanárnőjük értette a kor szavát, s az új kórusirodalmat megismertette a tanítványjaival. Szerepléseiken – a Zeneakadémián vagy akár az iskola tornatermében – sokszor jelen volt Kodály Zoltán is. Így emberközelbe kerülhetett Kodály Zoltánnal.

Decsényi János szenvedélyes, „mindenevő” rádióhallgató volt diákorában. Bár budapesti volt a család, így gimnáziumba is itt járt, mégsem a koncerttermet említette, hanem a rádiót ahol Kodály-műveit is hallotta. A személyes ismeretése Kodállal a Zeneakadémiához köthető, ahol a Mester népzeneóráit látogatta. Elmesélte, hogy nyolc évi gimnáziumi

latintanulásának köszönhetően otthonos volt e nyelvben, így egy alkalommal egy Kodály által idézett latin mondat lefordításával mintegy elhárította magától az év további részére vonatkozóan a felszólítást. A Tanár úr a jó válaszra el sem mosolyodott, igaz a mosolyával egyébként is csak a gyerekekhez fordult.

Az egymásra kopírozódó emlékek közül kiemelte, hogy Szőnyi Erzsébet – mint a zeneszerző növendékek hallását nehéz feladatokkal edző szolfézstanár – őt is tanította.

Szőnyi Erzsébet ismételten hangsúlyozta a Szilágyi Erzsébet Lánygimnáziumban kapott döntő élményeket. Megismerhette az órákon Kodály és Bartók népdalfeldolgozásait, amelyeket sokszor kísért zongorán. A nyolc évi népdaltanulásnak köszönhette, hogy a Zeneakadémiára már gazdag ismerettel került, 1942-től a zenetanárképzőre járt, majd 1943-tól – a Kodályt követő Viski János tanítványaként – a zeneszerzés tanszakra is. A népzeneórákon ő lehetett Kodály biztos segítsége, így nem csoda, ha az 1945-46-os tanévben, amikor Kodályék hosszabb időt vidéken töltöttek, őt bízta meg a Tanár úr a helyettesítéssel.

A következő témakörhöz átkötésként, Kodály zenetörténeti jelentőségéről szólva, Szőnyi Erzsébet Szabolcsi Bencére hivatkozott, aki szerint Kodály mintegy visszafelé megteremtette a nem létező magyar zenetörténetet, „rekonstruálta” a korábbi évszázadok magyar muzsikáját.

Decsényi János – a szenvedélyes Wagner-rajongó – a maga számára a legfontosabb Kodály művek között tartja számon a *Psalmus Hungaricus* és a *Budavári Te Deumot*. Ez utóbbit Verdi Requiemjére is reflektáló műnek tartja. Van aztán olyan mű, amely történeti pillanatokban vált fontossá, érintette meg mélyen: a *Zrínyi szózata*, mely 1956-hoz kapcsolódik számára is.

A moderátor utalt egy japán karmester azon véleményére, amely szerint a Budavári Te Deumban túl sok a visszatérés. Decsényi János szerint nem. A visszatérések megkomponálása a zeneszerzőnek olyan feladat, amellyel a mű kohézióját teremtheti meg, ugyanakkor a közönségnek fogódzót ad a zenei folyamatban, a formában való tájékozódáshoz. A visszatérések azonban jó, ha nem pontosan egyeznek az első formával. Nemcsak a popzenében fontos a hallgatónak a ráismerés élménye.

Szőnyi Erzsébet úgy véli, az a mű válik fontossá számára, amely mintegy szíven üti. Ilyen a *Galántai táncok* kezdetének szólója: most kezdődik a világ! – s mélyen benne érzi mindazt, ami magyar. A másik kiemelendő mű a cselló *Szólószonáta*. Egyre jobban ragaszkodik ehhez a műhöz, mert olyasmit talál benne, ami sehol másutt nincs meg: bámulatos, hogy egyetlen hangszerrel mi mindent ki tud fejezni, akárcsak egy concerto. Az újra felfedezés élményével ajándékozta meg a *Két zaborvidéki népdal* előadása sok évvel ezelőtt a Szabó Miklós vezette Győri Leánykar előadásában. Úgy érzi általában is, hogy Kodály műveiben fogalmazódott meg zenei formában, hogy *mi a magyar*. Nem vélet-

len, hogy e témakörrel szülő rádióbeszélgetésekhez is oly sokszor kapcsolnak Kodály-muzsikát, az *Epigrammák* átiratát vagy a *Marosszéki táncokat* említi példának.

Kodály hatásról szólva a tudatos vagy öntudatlan követés kérdését természetesen lehet feltenni az egy-két generációval későbbi zeneszerzők esetében.

Decsényi János úgy véli: számára Kodály elsősorban emberi, de zeneszerzőként is példakép, mégis igyekezett másfelé menni a maga stílusát keresve. Óriási hatása elől ugyan nehéz volt kitárni, de az epigonságot mindenképpen el akarta kerülni. Sugár Rezső és Szervánszky Endre növendékeként indult. A kóruskompozíciókban azonban Kodály és Bárdos példája-hatása talán erősebben megmutatkozik nála is.

Nagyon fontosnak tartja „a zene mindenkié” gondolatot. Bár maga Kodály is tudta bizonyára, hogy egyszerre nem érhető el mindenki, mindig lesznek különbségek, eltérő igények-érzések. A mai fiatalok, azok is, akik esetleg tanulnak zenét, ugyanarra a porzenére „csápolnak”. Nekünk azonban az a feladatunk, hogy ennek ellenére életben tartsuk a követendő példát, segítsük érvényesülni azt a tendenciát, melyet Kodály képviselt.

Decsényi János szerkesztői-korrektori munkája is hozzájárult a Cinka Panna zenei anyagából Nádasy Kálmán és Bárdos Lajos által összeállított Rákóczi ének/ Canticum Rákóczianum c. mű rádió-bemutatójához 1982-ben.

Szőnyi Erzsébet Kodálytól vezető útnak, mély indíttatásnak érezte a maga számára a pedagógiát. Ennek legfontosabb tanúja a Kodály szorgalmazására elkészített könyve, a Zenei írás-olvasás módszertana, melyet nagyon nehéz hétköznapi körülmények – teljes állásban tanítva, kisgyerekek gondozása – között kellett megírnia. Segítette ebben az, hogy megvolt a francia tájékozottsága párizsi tanulmányai révén. Kodály is ismerte azt, s hozzátette az angolból a kóruskultúrát, és itthonról a magyar népdalt. Szőnyi Erzsébet esetében a nagyszámú pedagógiai mű is a Kodály-inspiráció jele.

Hozzátehetjük: zenei tiszteletadása, emlékezése a női karra, fuvola, brácsa és cimbalom együttesével kísért Sirató, mely Kodály halála után készült.

A Kodály Zoltánnéval való konzultáció is segítette a zenei műsor kialakítását. Az a javaslata, hogy lehetőség szerint ritkán vagy sohasse hallható művek is szólaljanak meg. Ezt a törekvést tükrözte az első alkalom gazdag zenei műsora is, köszönhetően a közreműködőknek: *Klézli János* énekművész, *Hajdu Roland* zongoraművész műsora: Kodály: *A bereknek gyors kaszási* (Kisfaludy Sándor), *Levéltöredék barátnéhez* (Berzsenyi Dániel), *Világ, világ* – Ocskay dala a Cinka Panna balladája c. daljátékából (Balázs Béla színműve), *Dudanóta* (Magyar Népzene, V. 31., és Cinka Panna). *Szabó Péter* gondokaművész, *Kollár Zsuzsa* zongoraművész műsora: Kodály: *Romance lyrique; Három korárelőjáték* – Bach-művek átiratai.

Az összefoglalót hangfelvétel alapján Ittész Mihály készítette.